

ד' באייר תשס"ו
2 במאי 2006
X7048

דעה אישית

על דברים שחיים פלץ שכח – וחבל שכך

תגובה לראיון עם המנכ"ל הנכנס של מועצת הצמחים "בדמרקר"

בנימין פפרמן¹

חיים פלץ עבד באגף התקציבים באוצר כ-15 שנים. בתפקידו האחרון שימש כסגן הממונה על אגף התקציבים האחראי על המשרדים החברתיים והיה אחת מהדמויות הבולטות שהשפיעו על מדיניות העסקת זרים בישראל. את דעותיו הנחרצות כנגד העסקתם מעולם לא הסתיר, ותמיד ראה בהם גורם מתחרה המצמצם את אפשרויות התעסוקה של ישראלים, פוגע בשכרם ומגדיל את אבטלתם, ולכן תבע ופעל בתקיפות להפסיק את העסקתם של הזרים בישראל.

מה מביא כיום את חיים פלץ ממקום מושבו הנוכחי כמנכ"ל מועצת הצמחים בישראל להביע עמדה הפוכה, ולטעון כי העובדים הזרים בחקלאות אינם מתחרים בישראלים, וכי הרחבת העסקתם לא זו בלבד שלא תפגע בישראלים, אלא היא אף עשויה להגדילה בענפי התעשייה המספקים תשומות לחקלאות ובשירותים נלווים לחקלאות, ותביא במקביל גם לגידול ניכר ביצוא החקלאי שנמנע עד כה בשל מצוקת כוח אדם?.

הדעות שפלץ מציג אינן באות מהמקום של מי שהפך לבעל עניין כמנכ"ל מועצת הצמחים, אלא מניתוח שגוי של ההתפתחויות בחקלאות בעשור האחרון ומהעדר ראייה כוללת לדרכי ההתמודדות עם סוגיות חברתיות- כלכליות בישראל.

ולנתונים- תפוקת החקלאות מגיע ל-20 מיליארד ₪ ויותר לשנה, והיא גדלה בעשור האחרון (1995-2005) בשיעור ראלי מצטבר של 30%. ייצוא המוצרים החקלאים, המוצג בדרך כלל כנפגע העיקרי מהמחסור בעובדים זרים, הגיע אשתקד ל-1.025 מיליארד \$, גידול מצטבר של 35% בעשר השנים האחרונות, אך חלקו מסך התפוקה החקלאית לא עלה באותן שנים על 23.5%. הגידול בתפוקת ענף החקלאות היה צריך כשלעצמו להגדיל את מספר העובדים הישראלים המקצועיים והבלתי מקצועיים בענף, אלא אם כן, להרחבת ההשקעות, השיפורים הטכנולוגיים, השינויים המבניים והגידול בפיריון היו השפעות מקוזות. בפועל מספרם של השכירים הישראלים

¹ בנימין פפרמן: סמנכ"ל מינהל תכנון מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת. העמדות המובעות במאמר הן דעותיו בלבד
beni.fefferman@moital.gov.il

בענפים ובמשלחי היד בהם עובדים זרים ירד מ-12.9 ל-11.3 אלף שכירים, ירידה של 12.4% בעשר השנים האחרונות. במקביל לכך חלה במהלך השנים ירידה בשכר היחסי של העובדים הישראליים בהשוואה לקבוצות אחרות של ישראלים. כך למשל, השכר ברוטו לשעת עבודה של עובדים מקצועיים בחקלאות היה גבוה 60% משכר מינימום 1995/6, והוא יצטמצם לפער של 40% עשר שנים לאחר מכן. אין דרך אחרת להסביר את הירידה בשכר היחסי מלבד התגברות התחרות עקב הצע גדל והולך של עובדים זרים. ואכן הנתונים מלמדים שבעשור האחרון מספר העובדים הזרים בחקלאות גדל ב-100%, מ-13 ל-26 אלף עובדים כיום.

הטענה שהעובדים הזרים בחקלאות אינם מתחרים ואינם תחליפים לשכירים ישראלים שגויה. קיומה של תחלופה בין עובדים ישראלים לזרים מותנית בפערים בשכר ובעלות העבודה. נכון לעכשיו עלות העסקת זרים היא נמוכה לאין שיעור בהשוואה להעסקת ישראלים, ולכן ביטול הפער ביניהם יגדיל את מספר העובדים הישראליים בחקלאות. זאת ניתן לבצע בעזרת הקטנה הדרגתית במספר ההיתרים: מ-27 אלף כיום ל-10 אלפים בעוד שלוש שנים, וקביעת מכסה לעובדים פלשתינאים בישראל שאינה עולה על אלפיים היתרים. במקביל יש לקבוע היטל מיוחד בשיעור של 50% להשוואת עלויות השכר ולאכוף את חוק שעות עבודה ומנוחה על מעסיקי זרים. למי מבין הקוראים שיש ספקות לגבי סכויי התממשות תהליך כזה- הוא מוזמן להתחקות אחר התפתחות התעסוקה בענף הבניה שבו בשלוש השנים האחרונות ירד מספר העובדים הזרים והפלשתינאים מ-32 ל-20 אלף כיום, ובמקביל גדלה תעסוקתם של ישראלים באתרי עבודה, בלמעלה מ-10 אלפים- מרביתם מקרב ערבי ישראל, מצב שהביא להפחתה בשיעור האבטלה שלהם מ-13% ל-10% כיום.

עוד פחות מובנת דרישתו של מנכ"ל מועצת הצמחים בראיון להגדיל את מספר ההיתרים לעובדים הזרים כדי להגדיל את היצוא החקלאי.

הצעה יעילה יותר, המושתתת על כלכלת שוק היא להפעיל מנגנון העסקה גמיש שיאפשר לעובדים הזרים לנוע בחופשיות בין מקומות עבודה בחקלאות, ולנהל בעצמם משא ומתן עם מעסיקיהם העתידיים. באופן זה יעלה שכרם של הזרים בכלל, ובשימושי הייצוא בחקלאות בפרט, ויקל על יצואנים למשוך את העובדים הזרים אליהם וכך גם להגדיל את הייצוא.

טענתו של חיים פלץ מעוררות אכזבה, ולא פחות מכך דאגה, הן משום שקבוצת "הלוחצים" להרחיב את מספר העובדים הזרים בחקלאות זכתה בתומך שהיה בעבר נחרץ להפסיק את העסקתם, והן משום שאין לדחות על הסף את ההשערה שפלץ יכול להיות מנהל אגף התקציבים בעתיד, ואז אנו עלולים לקבל במוקד קבלת ההחלטות מנהל הנוטה להבין ביתר קלות את החקלאים ומביאי דברם על חשבון תעסוקת ישראלים ועל כך יש מקום לדאגה.